

ลีลาท่ารำและบทบาทการแสดงตัวนางจินตะหราจากละครในเรื่องอินเณา

The Dancing Posture Styles and Roles of “Jintara” in the Play “Inaw”

รศ.ดร.สุทธิดา ธรรม

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาท่ารำตัวนางจินตะหรา วิเคราะห์บทบาทและกระบวนท่ารำตัวนางจินตะหราทั้ง 3 ตอน คือ ตอนพบรัก ตอนอินเณาเข้าห้องนางจินตะหรา และตอนอินเณลานางจินตะหรา โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ ตลอดจนการฝึกปฏิบัติท่ารำจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย ผลการวิจัยพบว่า นางจินตะหราเป็นนางตัวเอกตัวหนึ่งในการแสดงละครในเรื่องอินเณา ลักษณะของจินตะหราเป็นหญิงที่รูปโฉมงดงาม มีนิสัยเจ้าแง่เจ้าอน ชอบพูดจาในเชิงประชดประชัน มีความเมตตา กรุณาแก่ผู้น้อย โกรธง่ายหายยาก กระบวนท่ารำของนางจินตะหราทั้ง 3 ตอนมีความแตกต่างกัน ดังนี้ คือ ตอนพบรัก เป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างอินเณากับนางจินตะหรา ผู้แสดงใช้การสื่ออารมณ์ความรู้สึกผ่านทางสีหน้าและแววตา ในการแสดงตอนอินเณาเข้าห้องนางจินตะหรา เป็นการรำแบบเข้าพระเจ้านาง อินเณาเป็นฝ่ายเข้ามาเล่าโลมเกี้ยวพาราสีเพื่อเป็นการแสดงความรัก และตอนอินเณลานางจินตะหรา ลักษณะในการรำตอนนี้เป็น การรำเข้าพระเจ้านาง และนางจินตะหรามีบทตัดพ้อต่อว่าอินเณาในเชิงประชดประชัน จึงนับเป็นตอนที่จินตะหราแสดงบทแง่แสบได้อย่างลึกซึ้งกินใจ ลีลาท่ารำของนางจินตะหราจึงถือเป็นศิลปะการรำในชั้นสูงซึ่งผู้แสดงต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการรำตัวนางเป็นอย่างดี และสามารถจดจำท่ารำได้อย่างแม่นยำ จึงจะสามารถถ่ายทอดท่ารำให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้

Abstract

This thesis aimed to study Jintara's dancing posture styles, and to analyze the roles and dancing posture styles of Jintara in three episodes: Falling in Love, Inaw Getting into Jintara's Bedroom, and Inaw Saying Good Bye to Jintara. This study was conducted by researching related documents, interviewing, and practicing dancing postures from experts in the field of Thai dancing. The research findings showed that Jintara was a main heroine in the Thai drama play “Inaw”. Jintara was characterized as being a very beautiful woman with sulky habits who liked to use sarcastic words. She was kind to her inferiors, got angry easily but found it difficult to overcome her angry. Jintara's dancing posture styles in the three episodes were different as follows: The “Falling in Love” episode was the first meeting between Inaw and Jintara. In this episode, the performers had to communicate their emotions through facial and eye expressions. In the “Inaw Getting into Jintara's Bedroom”

episode, the dancing postures were those showing courting scene in which Inow approached Jintara to court her and show his love for her. The “Inaw Saying Good Bye to Jintara” episode was also a courting scene. In this episode, Jintara used sarcastic words to say to Inow to express her sulky feeling. This episode was considered the fine expressive episode for Jintara who showed the feeling of being sulky very well through her dancing postures and facial and eye expressions. It could be concluded that Jintara’s dancing postures were considered to be a high level dancing art requiring that the performer needs to have good knowledge on and high level skills of dancing in this heroine dancing performance, and be good at remembering dancing postures accurately so that they could pass on the dancing postures to future generations of dancers.

บทนำ

ละครใน คือละครที่เกิดขึ้นในเขตพระราชฐานสำหรับแสดงถวายพระมหากษัตริย์ ใช้ผู้หญิงแสดงล้วน (ในสมัยก่อนพระมหากษัตริย์มีละครผู้หญิงได้แต่พระองค์เดียว) “สันนิษฐานว่าละครในมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และรุ่งเรืองมากที่สุด ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ”¹ เมื่อมาถึงสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระราชประสงค์ที่จะฟื้นฟูในด้านการละคร ได้ทรงรวบรวมตัวละครที่กระจัดกระจายหนีภัยสงครามอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ และได้ตัวละครผู้หญิงของเจ้านคร นำเข้ามาเป็นครูหัดละครผู้หญิงของหลวงขึ้นใหม่ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงฟื้นฟูการละครครั้งใหญ่ และได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครในสำหรับเป็นต้นฉบับสำหรับพระนครขึ้น 4 เรื่อง อย่างบริบูรณ์ คือ รามเกียรติ์ ดาหลัง อิเหนา อุณรุท ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงเห็นว่าบทละครเรื่องอิเหนาฉบับพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 1 เป็นฉบับที่แต่งซ่อมแซมบทครั้งกรุงเก่ายังไม่เหมาะสำหรับการเล่นละคร จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เกือบทั้งเรื่อง โดยมีจุดประสงค์สำหรับใช้เล่นละครใน และในสมัยนี้มีการพิถีพิถันในเรื่องแบบแผนท่ารำมาก จึงเรียกว่าเป็นยุคทองของละครใน

ละครในมุ่งเน้นที่ศิลปะการรำรำและลีลาที่สวยงามตามแบบฉบับของละครใน การแต่งกายจะต้องพิถีพิถันตามแบบแผนของกษัตริย์ เรียกว่า ยืนเครื่องพระและยืนเครื่องนาง เครื่องดนตรีใช้วงปี่พาทย์บรรเลง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงมุ่งเน้นบทเพลงที่มีท่วงทำนองไพเราะ เช่น เพลงช้าปี่ใน โอ้ปี่ใน เป็นต้น ละครในแสดงเพียง 3 เรื่อง คือ อิเหนา รามเกียรติ์ อุณรุท สำหรับเรื่องอิเหนาเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยมให้จัดแสดงละครในมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในละครในเรื่องอิเหนา ปรากฏบทบาทของนางตัวเอกนางหนึ่ง ชื่อ นางจินตะหรา ซึ่งเป็นตัวละครที่มีความสำคัญในฐานะนางกษัตริย์ผู้เป็นตัวเอกของ 3 ตอนสำคัญในละครในเรื่องอิเหนา โดยเนื้อเรื่องอิเหนากล่าวถึงนางจินตะหรา ความว่า อิเหนา พระโอรสของท้าวกูรเป็นผู้แทนท้าวกูรไปงานศพพระอัยกี คือ พระมเหสีของท้าวหมันหยา ทำให้อิเหนาได้พบกับ นางจินตะหราวาตี ธิดาท้าวหมันหยากับนางจินดาสำหรับประไหมสุหรี นางจินตะหราเกิดในปีเดียวกันกับอิเหนาแต่อ่อนเดือนกว่า จึงมีฐานะเป็นน้อง ด้วยรูปโฉมอันงดงามของนางจินตะหรา เมื่ออิเหนาได้พบนาง

¹ สุมิตร เทพวงษ์, นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยม, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2541), หน้า 59.

ครั้งแรกก็เกิดความหลงรักในทันที จึงได้ทูลขอนางกับท้าวหมื่นหย้า ท้าวหมื่นหย้ามิได้ขัดข้อง เพียงแต่บอกว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นให้อิเหนาเป็นผู้รับผิดชอบเอง อิเหนาจึงได้ลอบเข้าห้องนางจินตะหรา และได้นางเป็นชายา ต่อมาอิเหนาต้องยกทัพไปช่วยเมืองคานาทำให้ต้องจำใจลา นางจินตะหรา ทำให้นางไม่พอใจและตัดพ้อต่อว่าและพุดจาประชดประชันอิเหนา ในเวลาต่อมา นางจินตะหราได้พบกับนางบุษบา พระคู่หมั้นของอิเหนาก็แสดงทีท่าไม่พอใจ แต่นางบุษบาก็ให้เกียรติยกย่องนางจินตะหราเป็นพระพี่นาง ในที่สุดนางจินตะหราจึงได้ร่วมพิธีอภิเษกสมรสกับอิเหนา โดยดำรงตำแหน่งเป็นประโหมสุหรี่ฝ่ายขวา

ผู้แสดงเป็นนางจินตะหราต้องเป็นผู้ที่ทำได้สวยงามตามแบบแผนของละครใน เพราะเป็นนางตัวเอกของเรื่อง การคัดเลือกตัวแสดงจึงต้องเลือกผู้ที่มีหน้าตาสวย มีฝีมือในการร่ายอย่างดีเยี่ยม มีลักษณะการทรงตัวที่ดี ต้องรำให้หนึ่งและนุ่มนวล และเป็นผู้ที่มีบุคลิกคล้ายกับตัวละครในเรื่อง โดยต้องฝึกหัดรำกับครูผู้เชี่ยวชาญจนกระทั่งรำได้ดีเป็นที่พอใจของท่านจึงจะสามารถออกแสดงได้ นอกจากนี้ผู้แสดงเป็นนางจินตะหราต้องสามารถถ่ายทอดรูปแบบกระบวนท่ารำและลีลาแบบนางละครในได้

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของ ลีลาท่ารำและบทบาทการแสดง ตัวนางจินตะหราจากละครในเรื่องอิเหนา โดยเลือกศึกษาทั้งหมด 3 ตอนด้วยกัน คือ

ตอนพบรัก เป็นตอนที่อิเหนาได้พบกับจินตะหราเป็นครั้งแรก ผู้แสดงเป็นนางจินตะหราจะแสดงกริยาท่าทางเขินอาย คือมีความพึงพอใจอิเหนาแต่ไม่แสดงออกทางท่าทางอย่างชัดเจน มีการเก็บอารมณ์ความรู้สึกเล็กๆ อาศัยการแสดงออกทางสีหน้าและแววตาเป็นส่วนใหญ่

ตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา คือตอนที่อิเหนาลอบเข้าห้องจินตะหราแล้วเล่าโลมจนได้นางเป็นชายา จินตะหรมีบทกล่าวรำพึงรำพันกับตัวเอง และพุดจาในเชิงเปรียบเทียบว่าตัวเองนั้นคำด้อยกว่าบุษบาไม่ควรที่จะเป็นคู่ของอิเหนา ในตอนนี้จินตะหราจะมีการรำตีบทและมีการรำแบบเข้าพระเข้านางซึ่งทั้งคู่ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญจึงจะทำให้การแสดงออกมาดู สมบทบาทและสอดคล้องกลมกลืนกัน

ตอนอิเหนาลานางจินตะหรา ซึ่งเป็นบทตัดพ้อต่อว่าประชดประชันและเหน็บแนมรวมทั้งแสดงอารมณ์โศกเศร้าเสียใจ ที่ต้องใช้การฝึกทักษะขั้นสูงจึงจะสวมบทแสดงได้อย่างสมจริง ซึ่งในปัจจุบันการแสดงในบทตัวนางจินตะหราทั้ง 3 ตอนนี้มีได้จัดแสดงมาเป็นเวลานาน จึงอาจทำให้ท่ารำในตอนนั้นสูญหายไป ไม่สามารถหาชมได้อีก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาค้นคว้าโดยเร่งด่วนและสืบทอดท่ารำต่อไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์บทบาทลีลาและกระบวนท่ารำตัวนางจินตะหรมิให้สูญหายและดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ

ลีลาท่ารำ/ บทบาทการแสดง/ อิเหนา

Keywords

Ways of dancing/ Roles of performance/ Inaw

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาลีลาท่ารำตัวนางจินตะหรา
2. วิเคราะห์บทบาทและกระบวนการท่ารำตัวนางจินตะหรา

วิธีการศึกษา

1. การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงละครในเรื่องอิเหนา และประวัติความเป็นมาของการแสดงตัวนางจินตะหรา โดยได้ทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากสถานที่ต่างๆ ดังนี้ คือ
 - 1.1 จัดเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น จากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ รูปภาพ
 - 1.2 จัดเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาจากสังเกตและชมวีดิทัศน์การแสดงละครในเรื่องอิเหนาตอนอิเหนาลานางจินตะหรา
3. การศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ และฝึกปฏิบัติท่ารำจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย
4. รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นหมวดหมู่ตามลำดับ
5. วิเคราะห์ความเป็นมาของผู้สืบทอดท่ารำตัวนางจินตะหรา ลีลาท่ารำและบทบาท การแสดงตัวนางจินตะหรา จากละครในเรื่องอิเหนาแล้วสรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา

ละครใน คือละครที่เกิดขึ้นในเขตพระราชฐานสำหรับแสดงถวายพระมหากษัตริย์ ใช้ผู้หญิงแสดงล้วน มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน จากหลักฐานปรากฏว่ามีละครผู้หญิงในหนังสือปณณโฆวาทคำฉันท์ ซึ่งแต่งในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศเป็นครั้งแรก เพราะฉะนั้นละครผู้หญิงน่าจะเกิดขึ้นเมื่อสมัยระหว่างรัชกาลสมเด็จพระเทพราชา มาจนรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ หรือศักราชระหว่าง พ.ศ.2231 จนถึง พ.ศ.2310 การแสดงละครในเน้นที่ศิลปะการรำรำไห่ดงาม อ่อนหวาน นุ่มนวล สมกับเป็นสตรีในพระราชสำนัก มีการถือขนบประเพณีอย่างเคร่งครัด มีบทขับร้องที่ใช้สำนวนภาษาสุภาพ และสละสลวย คนตรีคำนึงท่วงอย่างข้าๆ เพื่อให้ผู้ร่าสามารถแสดงลีลาท่ารำออกมาได้อย่างเต็มที่ ละครในแสดงได้เพียง 3 เรื่อง คือ อิเหนา รามเกียรติ์ อุณรุท เรื่องอิเหนานั้นเป็นเรื่องที่ได้รับการนิยมนำมาแสดงในรูปแบบละครใน มีกำเนิดขึ้นในสมัยอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ “พระองค์ทรงมีพระราชริชาด้วยเจ้าฟ้าสังวาล ทรงพระนามว่าเจ้าฟ้ากษัตริย์องค์ 1 เจ้าฟ้ามงกุฎพระองค์ 1 เจ้าฟ้าราชริชาทั้ง 2 พระองค์นี้ มีข้าหลวงเป็นหญิงแขกมลายู เชื้อสายพวกเซลูที่ได้นำแต่เมืองปัตตานี พวกข้าหลวงแขกเหล่านั้นเรื่องอิเหนาถวายให้ทรงฟัง เจ้าฟ้าทั้ง 2 พระองค์ชอบพระหฤทัย จึงทรงแต่งเรื่องอิเหนาเป็น บทละครขึ้นพระองค์ละเรื่อง (เพราะเหตุที่เรื่องอิเหนาเล่ากันเป็นหลายอย่าง ดังกล่าวมาแล้ว) เรียกว่าดาหลังเรื่องหนึ่ง อิเหนาเรื่องหนึ่ง แต่มิได้ใคร่เรื่องเหมือนกัน คนจึงมักเรียกว่าอิเหนาใหญ่เรื่องหนึ่ง อิเหนาเล็กเรื่องหนึ่ง หมายความว่าในครั้งกรุงเก่า ว่าอิเหนาของพระองค์ใหญ่เรื่องหนึ่ง อิเหนาของพระองค์เล็กเรื่องหนึ่ง”²

² สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ละครพื่อนรำ ประชุมเรื่องละครพื่อนรำกับระบำรำเต้น ตำราพื่อนรำ ตำนานเรื่องละครอิเหนา ตำนานละครดึกดำบรรพ์, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2546), หน้า 308.

เมื่อมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา ขึ้นใหม่โดยมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมไว้เป็นสมบัติของพระนครสืบไป ทรงได้รวบรวมและแต่งเพิ่มเติมจากของเดิมที่มีอยู่ แต่ยังเป็นฉบับที่ไม่เหมาะสำหรับการเล่นละคร เนื่องจากมีเนื้อหาที่ยาวมาก และมีสำนวนไม่รัดกุม ต่อมาในรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนาขึ้นใหม่ทั้งหมดโดยมีจุดประสงค์ เพื่อให้สำหรับเล่นละคร และได้รับรางวัลจากวรรณคดีสโมสรในรัชกาลที่ 6 ว่าเป็นยอดของกลอนบทละครว่า การแสดงละครในเรื่องอิเหนานับเป็นเรื่องหนึ่งที่ได้รับคามนิยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน

ประวัตินางจินตะหรา

นางจินตะหราเป็นธิดาท้าวหมันหยากับนางจินดาสำหรับประไพหมสุหรี เกิดในปีเดียวกันกับอิเหนาแต่ก่อนเดือนกว่า จึงมีฐานะเป็นน้อง ลักษณะของจินตะหราเป็นหญิงที่งามมาก เมื่ออิเหนาได้พบนางครั้งแรกก็เกิดความหลงใหลและรักใคร่ในทันทีทันใด จึงได้ทูลขออนุญาตกับท้าวหมันหยา แต่ท้าวหมันหยามีได้ขัดข้อง เพียงแต่บอกว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นให้อิเหนาเป็นผู้รับผิดชอบเอง อิเหนาจึงได้ลอบเข้าห้องนางจินตะหรา และเล่าโลมจนได้นางเป็นชายา ต่อมาอิเหนาต้องยกทัพไปช่วยเมืองคาหาทำให้ต้องจำใจลา นางจินตะหรา ทำให้นางไม่พอใจและตัดพ้อต่อว่าและพุดจาประชดประชันอิเหนา ในเวลาต่อมานางจินตะหราได้พบกับบุษบาที่แสดงที่ท่าไม่พอใจ และในภายหลังเมื่อได้มีการอภิเษกสมรสกันขึ้นระหว่างคู่ดูนาหงันในวงศ์ท้าว นางจินตะหราก็ได้ตำแหน่งประไพหมสุหรีฝ่ายขวา แต่นางไม่มีความสุขกับตำแหน่งที่ได้มา เมื่ออิเหนามาขอคืนดินาก็ไม่ยอมคืนคืนด้วย ต่อมาภายหลังนางได้ยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าตนอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบกว่าบุษบา จึงยอมคืนคืนกับอิเหนาแล้วอ่อนน้อมเข้าหานางบุษบา

อุปนิสัยของจินตะหรา

จินตะหราเป็นผู้ที่แสนงอน ใจน้อย ชอบพุดจาในเชิงประชดประชัน เป็นผู้ที่มีความเมตตาแก่ผู้น้อย เช่น เมตตา นางมาหารศรีและมีและนางสการะวดี มีความเฉลียวฉลาดในการพุดจาได้อย่างแยบยลและคมคาย

ความเป็นมาของผู้สืบทอดทำร้ายตัวนางจินตะหรา

บทบาทการแสดงตัวนางจินตะหรา มีการสืบทอดทำรามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จาก นายบุญมีซึ่งเป็นตัวนางถ่ายทอดทำร้ายให้กับเจ้ากรับ เจ้ากรับได้ถ่ายทอดทำร้ายให้กับหม่อมแสง ผู้เป็นธิดา และหม่อมแสงได้ถ่ายทอดทำร้ายให้กับเจ้าจอมมารดาเฒ่า วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ 5 สืบทอดทำรามาจนถึงรัชกาลที่ 6 เจ้าจอมมารดาเฒ่าได้ถ่ายทอดทำร้ายให้กับหม่อมครุฑ นวรัตน์ ณ อยุธยา ครูละครของคณะละครวังสวนกุหลาบ “เป็นผู้รับผิดชอบควบคุมฝ่ายนาง และถ่ายทอดกระบวนการทำร้ายของตัวนางทั้งหมด ทั้งทำร้ายพื้นฐาน ทำร้ายเฉพาะบทบาท และน้ำพาทย์สำคัญของตัวนางเอกและนางรอง”³ และได้เป็นผู้ที่ถ่ายทอดทำร้ายตัวนางจินตะหราให้กับครูเฉลย สุขะวณิช ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี และครูจำเรียง พุทธิประดับ และต่อมาครูทั้งสามท่านนี้ได้้นำทำร้าย ตัวนางจินตะหรามาเผยแพร่ให้กับกรมศิลปากร โดยได้ถ่ายทอดให้กับศิษย์จำนวนหลายคน

³ กรมศิลปากร, ละครวังสวนกุหลาบ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2543), หน้า 33.

การคัดเลือกผู้แสดง

การคัดเลือกผู้แสดงต้องคัดเลือกผู้ที่มีพื้นฐานเป็นต้วนางจึงจะสามารถแสดงลีลาแบบ นางละครในได้ เป็นผู้ที่มีมือในการรำดีเยี่ยม หน้าตาสวยงาม รูปร่างสมส่วน และเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

การฝึกหัด

การฝึกหัดจะต้องทุ่มเทกำลังกายกำลังใจอย่างเต็มที่เป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน และฝึกฝนอย่างจริงจัง มีความเพียรพยายามและมานะอดทน จึงจะสามารถจดจำบทบาทและลีลาท่ารำของ นางจินตะหราได้อย่างแม่นยำ สามารถถ่ายทอดอารมณ์และบุคลิกลักษณะออกมาอย่างสมจริง โดยต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติท่าแบบตัวต่อตัว เพื่อจะได้เรียนรู้เทคนิคของท่ารำอย่างชัดเจนและถูกต้อง

การออกแสดง

ผู้แสดงต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ พักผ่อนให้เพียงพอ มีการเผื่อเวลาสำหรับการแต่งหน้าทำผม แต่งตัว ทบทวนลำดับการเข้าออกของตัวละคร และการวางตำแหน่งบนเวที มีการทำสมาธิก่อนออกไปแสดงเพื่อให้จิตใจสงบและจดจ่ออยู่กับการแสดง จึงจะทำให้สามารถสวมบทบาทเป็นตัวละครตัวนั้นได้อย่างสมจริง เมื่อออกไปแสดงต้องมีความมั่นใจในตัวเอง และเมื่อพบเผชิญอุปสรรคในการแสดง ผู้แสดงจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงที

เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่หรือเครื่องใหญ่

เครื่องแต่งกาย ผู้แสดงแต่งกายขึ้นเครื่องนาง นุ่งแดง ห่มเขียว ประกอบด้วย

1. รัดเกล้ายอด 2. ดอกไม้ทัด 3. กรรเจียกกร 4. ท้ายซ้อ 5. กรองสอ 6. ทับทรวง 7. ปะวะหล่ำ 8. ลูกไม้ปลายมือ 9. แหวนรอบ 10. กำไลแขง 11. เสื้อในนาง 12. ผ้าห่มนาง 13. สะอึ่ง 14. ปิ่นแห่ง 15. ภูษา (ผ้าห่ม) 16. กำไลข้อเท้า

อุปกรณ์ที่ใช้ในคอนพบรัก ได้แก่ เติง ตั่ง หมอนอิง พานเครื่องราชูปโภค พานพระศรี ผ้าสไบ ดอกปะหมัน ผอบ

อุปกรณ์ที่ใช้ในตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา ได้แก่ เติง ตั่ง หมอนอิง พานเครื่องราชูปโภค

อุปกรณ์ที่ใช้ในตอนอิเหนาลานางจินตะหรา ได้แก่ เติง ตั่ง หมอนอิง พานเครื่องราชูปโภค ผ้าสไบ

ฉากตอนพบรัก

- ฉากในตอนนี้เป็นฉากพระเมรุ ฉากท้องพระโรงเมืองหมันหย้า และฉากอุทยานดอกไม้

ฉากตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา

- ฉากในตอนนี้เป็นฉากห้องบรรทมของนางจินตะหรา

ฉากตอนอิเหนาลานางจินตะหรา

- ฉากในตอนนี้เป็นฉากห้องบรรทมของนางจินตะหรา

โอกาสที่แสดง ละครในเรื่องอิเหนามักแสดงในงานสำคัญต่างๆ ของพระมหากษัตริย์ เช่น งานเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติ สมโภชกรุง สมโภชวัด และปัจจุบันมีการแสดงในงานทั่วไปสำหรับให้ประชาชนชมในบางโอกาส เช่น รายการศรีสุขนาฏกรรม ณ โรงละครแห่งชาติ การแสดงนาฏศิลป์-ดนตรีสำหรับประชาชน ณ สังกัดศาลา เป็นต้น

จากการศึกษาบทบาทลีลาและกระบวนท่ารำของนางจินตะหราทั้ง 3 ตอน ปรากฏว่ามีลักษณะและกลวิธีในการรำที่ต่างกัน ดังนี้

ตอนพบรัก เป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างอิเหนากับนางจินตะหรา ผู้แสดงทั้งสองมีความพึงพอใจต่อกัน แต่ผู้แสดงนางจะไม่แสดงออกในกิริยาท่าทางมากนัก จะเก็บความรู้สึกเล็กๆ ไว้ข้างใน แต่จะแสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านทางสีหน้าและแววตา เช่น การหลบหน้า เมินหน้า การแอบมองกันเมื่อยามเปลว

ตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา เป็นการรำแบบเข้าพระเข้านาง เมื่ออิเหนาเห็นพี่เลี้ยงของนางจินตะหราไม่อยู่ จึงได้แอบลอบเข้าห้องนาง ผู้แสดงนางเมื่อเห็นก็เกิดความตกใจ ฝ่ายพระจึงเข้ามา nang โกลั้ว เข้ามาแล้วโลมเกี่ยวพาราสี เพื่อเป็นการแสดงความรัก แต่ฝ่ายนางจะเสแสร้งไม่เต็มใจ ถอยหนี เมินหน้า ผลัก หยิก และมีการตัดพ้อต่อว่าอิเหนา ในเชิงน้อยใจว่าถูกอิเหนาข่มเหงรังแก และตนเองนั้นต่ำศักดิ์กว่าบุษบา แต่ในตอนท้ายนั้นทั้งสองก็ลงเอยกันด้วยดี

ตอนอิเหนาลานาง จินตะหรา ลักษณะในการรำตอนนี้เป็นรำแบบเข้าพระเข้านาง มีการโลมเกี่ยวพาราสี อิเหนาได้เข้ามาหานางจินตะหราที่ห้องของนาง เพื่อมาลาไปช่วยท้าวดาหาคำศึกสงคราม จินตะหราเกิดความไม่พอใจ จึงตัดพ้อต่อว่าในเชิงประชดประชัน ในตอนนี้นับเป็นตอนสำคัญที่จินตะหราจะต้องแสดงบทบาททั้งแง่อน ประชด ประชันและรำพึงรำพันด้วยความโศกเศร้าเสียใจไปพร้อมๆ กัน

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ลีลาท่ารำและบทบาทการแสดงตัวนางจินตะหราจากละครในเรื่องอิเหนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาท่ารำตัวนาง จินตะหรา วิเคราะห์บทบาทและกระบวนท่ารำตัวนางจินตะหราทั้ง 3 ตอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ท่ารำของตัวนางจินตะหราเนื่องจากจินตะหราเป็นนางตัวหนึ่งที่มีความน่าสนใจ และในปัจจุบันนั้นหาชมได้ยาก จึงได้ดำเนินการวิจัยดังนี้ คือ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และศิลปิน ในเรื่องของทฤษฎีและฝึกปฏิบัติท่ารำตัวนาง จินตะหราทั้ง 3 ตอน คือ ตอนพบรัก ตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา และตอนอิเหนาลานาง จินตะหรา และดำเนินการวิเคราะห์กระบวนท่ารำ

ผู้แสดงเป็นนางจินตะหราต้องเป็นผู้ที่รำได้สวยงามตามแบบแผนของละครใน เพราะเป็นนางตัวเอกของเรื่อง การคัดเลือกตัวแสดงจึงต้องเลือกผู้ที่มีหน้าตาสวย มีฝีมือในการรำอย่างดีเยี่ยม มีลักษณะการทรงตัวที่ดี ต้องรำให้นิ่งและนุ่มนวล และเป็นผู้ที่มีบุคลิกคล้ายกับตัวละครในเรื่อง โดยต้องฝึกหัดรำกับครูผู้เชี่ยวชาญจนกระทั่งรำได้ดีเป็นที่พอใจของท่านจึงจะสามารถออกแสดงได้ นอกจากนี้ผู้แสดงเป็นนางจินตะหราต้องสามารถถ่ายทอดรูปแบบกระบวนท่ารำ และลีลาแบบ นางละครในได้

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทลีลาและกระบวนท่ารำตัวนางจินตะหราทั้ง 3 ตอน มีลักษณะและกลวิธีในการรำที่ต่างกัน ดังนี้

ตอนพบรัก เป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างอิเหนากับนางจินตะหรา ผู้แสดงทั้งสองมีความพึงพอใจต่อกัน แต่จะไม่แสดงออกนอกหน้า ผู้แสดงนางจะเก็บความรู้สึกเล็กๆ ไว้ข้างใน แต่จะแสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านทางสีหน้าและแววตา เช่น การหลบหน้า เมินหน้า การแอบมองกันเมื่อยามเปลว

ตอนอิเหนาเข้าห้องนางจินตะหรา เป็นการรำแบบเข้าพระเข้านาง เมื่ออิเหนาเห็นพี่เลี้ยงของนางจินตะหราไม่อยู่

จึงได้แอบลอบเข้าห้องนาง ผู้แสดงนางเมื่อเห็นก็เกิดความตกใจ ฝ่ายพระจึงเข้ามานั่งใกล้ๆ เข้ามาเล่าโลมเกี้ยวพาราสี เพื่อเป็นการแสดงความรัก แต่นางจะเสแสร้งไม่เต็มใจ ถอยหนี เมินหน้า ผลัก หยิก และมีการตัดพ้อต่อว่าอิเหนาในเชิง น้อยใจว่าถูกอิเหนาข่มเหงรังแก และตนเองนั้นต่ำศักดิ์กว่าบุษบา แต่ในตอนท้ายนั้นทั้งสองก็ลงเอยกันด้วยดี

ตอนอิเหนาลานางจินตะหรา ลักษณะในการรำตอนนี้เป็นกรรำเข้าพระเข้านาง มีการเล่าโลมเกี้ยวพาราสี อิเหนาได้เข้ามาหานางจินตะหราที่ห้องของนาง เพื่อมาลาไปช่วยท้าวดาหาคำศึกสงคราม จินตะหราเกิดความไม่พอใจ จึงตัดพ้อต่อว่าในเชิงประชดประชัน ในตอนนี้นับเป็นตอนที่จินตะหราแสดงบทแฉ่งแฉอนได้อย่างลึกซึ้งกินใจ และโศกเศร้า เสียใจเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาลีลาท่ารำและบทบาทการแสดงตัวพระตัวนาง ในการแสดงละครนอกและละครใน โดยจัดทำเป็นเอกสารทางวิชาการ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดท่ารำที่มีมาตั้งแต่โบราณมิให้สูญหาย
2. ควรมีการสร้างสรรค้งานนาฏศิลป์ ในรูปแบบของการรำเข้าพระเข้านาง เพื่อให้งานด้านนาฏศิลป์ไทยในเชิงอนุรักษ์มีจำนวนชุดการแสดงที่เพิ่มขึ้น และเป็นทางเลือกให้ผู้ชมได้เลือกเสพสุนทรียะจากการแสดงได้หลากหลายยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนการจัดการแสดงละครในเรื่อง อิเหนา เพื่อสืบทอด กระบวนรำและเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงแบบประเพณีให้ดำรงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2546). **ละครฟ้อนรำ ประชุมเรื่องละครฟ้อนรำกับระบำรำเต้น**
ตำราฟ้อนรำ ตำนานเรื่องละครอิเหนา ตำนานละครดึกดำบรรพ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
 ศิลปากร, กรม. (2543). **ละครวังสวนกุหลาบ**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
 สุมิตร เทพวงษ์. (2541). **นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์.